

ATATÜRK 100 YAŞINDA

Prof. Dr. Arif AKMAN

Türk Milletinin en büyük talihi, yüzyılların ve hatta binyılların yetiştiremediği Atatürk gibi bir evladını yetiştirmiş olması ve fakat en büyük talihsizliği de o büyük evladını çok erken kaybetmiş bulunmasıdır. Atatürk çok daha uzun yıllar yaşmalı, yaptığı devrimleri pekiştirip yerleştirmeli idi. Kaldı ki Atatürk, yaptığı devrimlerden başka devrimler yapmak, ya da devrimleri arasında eksik olan tarafları tamamlamak bakımından her halde düşündüğü noktalar da bulunmaktadı. Zira Atatürk dogmatik düşünceye yer vermeyen, her zaman değişen koşullara ve çağına göre hareket etmesini bilen bir önderdi.

Evet, Atatürk daha uzun yıllar yaşmalı idi. Zira gördük ve yaşadık ki, kendinden sonra ve özellikle 1950'den sonra başlayan demokrasi havası içinde partiler ve politikacıların oy uğruna verdikleri ödümler sonucunda Atatürk devrimleri zedelenmiş ve bu devrimlerde yaralar açılmıştır. Atatürk devrimlerinin ana felsefesi kuşku yok ki, laiklik prensibidir, yani devrimlerin ana hedefi teokratik düzene son vererek devlet nizamında din ile dünya işlerini birbirinden ayırmak ve her bakımdan düşünce özgürlüğünü sağlamaktır.

Oysa çok kez ve özellikle çok yakın geçmişte bazı çevreler ümmetçilik ve şeriat nizamı isteyecek kadar ileri gitmişlerdir. Çok şükür ki, aynı zamanda Atatürk devrimlerinin bekçisi ve koruyucusu olan zinde kuvvetlerimiz, 12 Eylül 1980 harekâtıyla bu çılgınca gidişe son vermişlerdir. Bu 12 Eylülle birlikte aynı zamanda bir Atatürk'e dönüş başlamıştır ki, bu harekete yürekten minnettarız. Bu hareketin Atatürk'ün 100. doğum yılına rastlaması ise, son derece mes'ut bir rastlantı olsa gerektir.

Birinci Dünya Savaşı'nda müttefiklerimizle birlikte yenilmişti. Mustafa Kemal Paşa o sırada kumanda ettiği 7. ordu komutanlığından istifa edip İstanbul'a geldiği mütarekenin o acı günlerinde Şişli'deki evinde gece gündüz memleketin düşüğü korkunç durumu inceden inceye düşünüp memleketin kurtuluşu için çareler ararken, kendisinin İstanbul Hükümeti tarafından 3. ordu müfettişliği göreviyle Anadolu'ya gönderilmesini büyük bir fırsat saymış ve müfettiş sıfatıyla yükleneceği görevleri ve yetkileri de Harbiye Nezaretine kendisi dikte ettirmişti.

19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı zaman Mustafa Kemal Paşa yapacağı işi her halde kafasında planlamış bulunuyordu. Gerçi durum umutsuz gibi görünüyordu. Zira Trablus Garp ve Balkan savaşlarından sonra ve özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan millet varını yoğunu ortaya koymuş ve her şeyini yitirmişti. Samsun ve Amasya'da kısa duruşlarından ve yetki çevresindeki komutanlara gerekli gördüğü emirleri verdikten ve Erzurum ile Sivas kongrelerinden sonra yapacağı girişim artık şekil almış, askerlikten de istifa ederek bir fert gibi planını uygulamaya başlamıştır.

Bu sırada İstanbul Hükümeti çok telaşlanmıştı. İstanbul'a geri almak için çok dil dökülmüştü, tehditler savrulmuştu, azledilmişti ve nihayet idam fermanı çıkmış ve başını getireceklere ödün vadedilmişti. Ama Mustafa Kemal Paşa bütün bunlara kulak asmayarak "Ya özgürlük, ya da ölüm" bayrağını çekmişti.

Bu arada da Mustafa Kemal'in girişimine şaşımış ve kendisi bir hayalci, bir servenci sayılmış, memleketin en aydın ve politikadan anlayan kişiler olarak sayılan örneğin Yunus Nadi, Ahmet Emin Yalman, Velid Ebüzziya, Celal Nuri, Necmeddin Sadık, Halide Edip vb. kalbur üstü kişiler, yeni bir savaş için en küçük bir umut olmadığını ileri sürerek artık bizim için kurtuluş yolunu ancak birlik Amerika, ya da İngiltere'nin mandası altına girmek, yani onların himayesine sığınmak olduğunu savunmuşlar ve hatta bunu sağlamak için de o memleketlerde girişimde bulunmuşlardı.

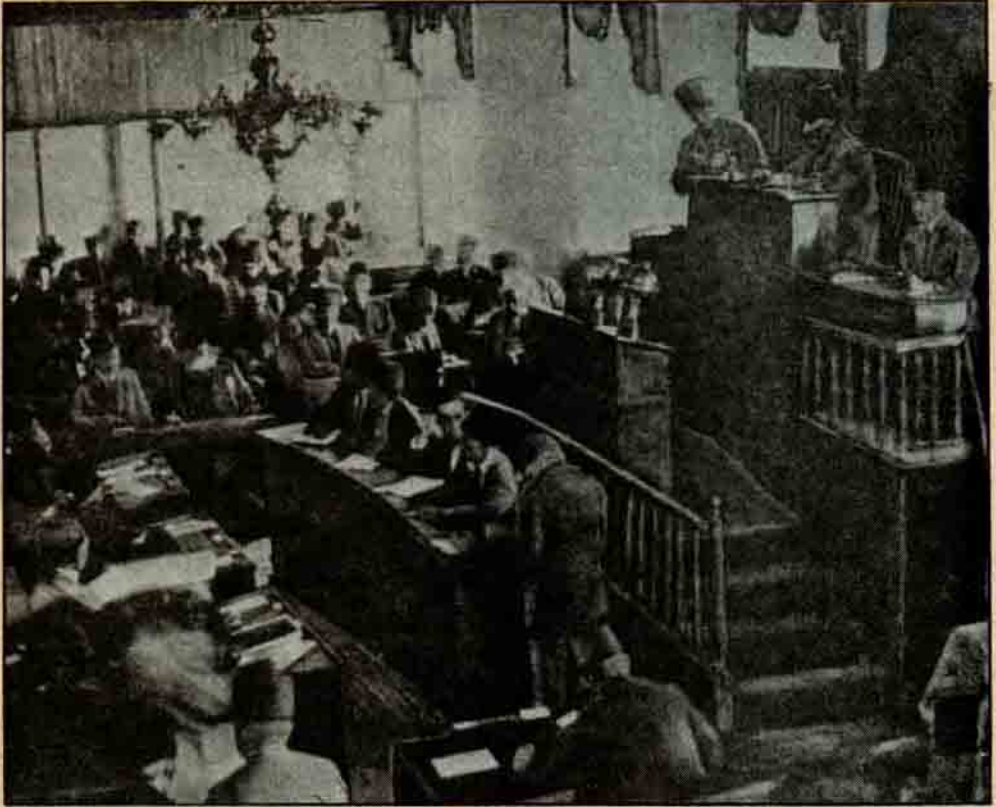
Ama Mustafa Kemal kendine ve bitik olmasına karşın, millette saklı bulunan ceheri güvenmektedir, başaracağına dair geniş güveni vardır, Zira o hesap kitap adamıdır ve görülmüştür ki, her zaman hiç bir şeyi rastlantıya, ya da kuru umuda kaptırmamıştır, her zaman son derece gerçekçidir ve akılcıdır. O kadar gerçekçidir ki, kurtuluş savaşına başlamadan önce memleketin durumunu ve dünya politikası konjüktürünü çok iyi hesaplamış ve değerlendirmiştir.

Evet memleket gerçekten son derece güçsüzdür, yurdun birçok yerleri düşmanlarımız olan itilaf devletleri kuvvetleri tarafından ve aynı zamanda Ege bölgesi Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Fakat O milletin vatan ve yurt sevgi-

sinden emindir, düşmanların kendi aralarındaki durumunu da çok iyi değerlendirmiştir. İngilizlerle Fransızlar Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası bakımından anlaşamamaktadırlar, İngiltere'nin aynı zamanda İrlanda sorunu vardır, Fransızlar da Ren bölgesini işgalden dolayı Almanlarla başları derttedir. İtalyanlara gelince, onlar da Ege bölgesinin Yunanlılara peşkeş çekilmesinden dolayı kırgındırlar, zira onların da gözleri Ege'dedir. İngiliz Başbakanı Lloyd Georg'un sömürgelerden Türklerle yeniden savaş için kuvvet istegi sondajı redle karşılanmıştır. Amerika Başbakanı Wilson, kendi prensiplerinin

müttefikleri tarafından uygulanmamasına kızmış ve Amerika kabuğuna çekilmiştir. Şu halde karşımızda pratik olarak Yunanlılar kalmaktadır.

Bundan başka Fransızlar, Maraş ve Antep'te halkın kendi başlarına çetin karşı koymalarıyla karşılaşmış, doğuda da Ermeni kuvvetleri yenilgiye uğrayarak böylece doğu cephesi de emniyet altına alınmıştır. Bu olaylar sonucunda ve özellikle çetin Sakarya savaşında Yunanlıların yenilgiye uğramasından sonra Fransızlarla anlaşma yapılmıştır. Böylece de Fransa Ankara Hükümetini tanımış oluyordu.

Öte yandan Mustafa Kemal Paşa, kurtuluş savaşına başladığı zaman bu hareketle Rus Bolşeviklerinin batı emperyalistleriyle olan savaşlarında aynı paralelde görünüşü ile Lenin'in, Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak isteginden yararlanmış ve Rusya'dan 1 milyon altın ruble ile silah ve cephane sağlamıştır. Aynı zamanda da en yakın arkadaşlarına bir komünist partisi kurdurtmuştur. Ancak yayınlanan bildirilerde, büyük halk kitlesinin anlayamayacağı bir biçimde "Memlekette İştirakiyyun Fırkası kurulmuştur" denilmiştir. Fakat kısa zamanda Sovyetlerin rejim bakımından Türkiye'den yararlanmak çabasına düştükleri anlaşılınca ve hatta Büyük Millet

Meclisinde de taraftarlar bulunduğu anlaşılınca tehlikeyi sezen Mustafa Kemal, derhal bu akıma son vermiş ve Rusya'da yetişip propaganda için Türkiye'ye gelen Mustafa Suphi ve avanesini, Yahya Kaptan vasıtasıyla bir motora bindirilip Karadenize atılmışlardır. Atatürk bu kadar gerçekçidir. Mustafa Kemal bu vesile ile "Türkiye komünist olmaz, nitekim kurulan komünist partisi de kendi kendini feshetmiştir" diyecektir.

Atatürk'ün ne kadar gerçekçi olduğuna başka bir örnek de şudur: Ankara'da Büyük Millet Meclisi açıldığı sırada, Mustafa Kemal'in cumhuriyet kurmak ve cumhur başkanı olmak

amacında olduğu yolunda söylentiler ortada doluşmaktadır. Mustafa Kemal o sıralarda ve hatta bütün kurtuluş savaşı boyunca bu gibi söylentilerin doğru olmayacağını düşünerek bu bakımdan olan kuşkuları dağıtmak ve kamu oyunu ürkütmemek için 6 Mayıs 1920'de saraya çektiği telgrafında şöyle demiştir: "Şevketli Efendimiz, millî savunmamızı mübarek mekâmı humayununuza karşı bir isyan niyetinde görmek ve halkı aldatmak için devamlı olarak çalışan hainler vardır. Padişahımız, kalbimiz size sadakat ve bağlılıkla doludur. Tahtınızın etrafında her zaman daha sıkı bir bağla toplanmış bulunuyoruz. Toplantının ilk sözü ve yemini halifesine ve padişahına sadakat olan Büyük Millet Meclisinin son sözünün yine bu olacağını, size en büyük tazim ve huşu ile arz ederim."

23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi Cuma namazından sonra dinsel törenle açılırken ve böylece yeni Türkiye Devletinin temelleri atılırken, Hatim duaları, Buharî Şerif okunmuş minarelerde salalar verilmiş ve "Sevgili Padişahımıza sadakat yeminleri edilmiş" ve Mecliste önce "İlk ve son sözü Padişah ve Halifenin olduğuna yemin edilmiş ve "Cenab-ı Hak ve Resul-ü Ekrem namına yemin ederiz ki Padişaha ve Halifeye isyan sözü yalandan ibaret" denilmiştir.

Böylece Mustafa Kemal Anadolu halkının padişaha ve hilafete olan yüzlerce yıllık bağlılığını öyle kolay kolay sökülüp atılamayacağını çok iyi kestirdiği için, ileride yapmayı düşündüklerini yalnız kendine saklayarak, ortaya yayılan kuşkuları dağıtmak için, daima padişaha ve halifeye sadık görünümünü yaratmıştır. Bütün bunlara rağmen, İstanbul Hükümetinin ve tutucu çevrelerin kışkırtmalarıyla kurtuluş savaşına karşı memlekette 60 yerde isyanlar olmuş ve Mustafa Kemal bu dönemde düşmandan çok bu isyanlarla uğraşmak zorunda kalmıştır.

Atatürk kurtuluş savaşı sırasındaki çok bunalımlı dönemlerinde dahi güvenini hiç yitirmemiş ve bu güvenini Büyük Millet Meclisi'ne ve millete aşılmasını bilmiştir. Birinci Büyük Millet Meclisinde bu bunalımlı dönemlerde heyecanlı konuşmalar olurken bir millet vekilinin kürsüden sözlerini büyük vatan şairi Namık Kemal'in:

Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini,
Yokmudur kurtaracak bahtı kara maderini?

dizisi ile bitirince Mustafa Kemal sarsılmayan bir sesle şu cevabı veriyordu:

Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini,
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini!

Atatürk daha 1917'de Pera Palas'da Mazhar Müfid'in not defterine "Türkiye'nin cumhuriyet olacağını" yazdırmış; 1919'da da yine Mazhar Müfid'e açıkça "Türkiye rejimi cumhuriyet

olacaktır" demiştir. Daha ilginç ve hatta 1907'de Mustafa Kemal federasyon, fütühatçılık isteyenlere, ya da panarabizm, pantürkizm akımlarına karşı "Bunlar ütopyadır, Türkiye ancak Türklerin sakin olduğu yerde kayıtsız şartsız, bağımsız ve millî egemenliğe dayanan bir devlet olacaktır" biçimindeki yazılı bir belgeyi Ali Fuat Cebesoy'a vermiştir. Düşünelim ki, Atatürk tâ 1907'de düşündüğü ve 1917'de de açıkladığı bir kararını 1923 yılında uygulamaktadır. Bütün bunlar, Atatürk'te adeta bir Hazret-i Eyüp sabrı bulunduğunu ve O'nun ancak bir dahiye nasip olacak eşsiz bir taktik ustası olduğunu gösterir!

Atatürk bir vatan ve millet kurtarıcısı olarak, Dumlupınar Meydan Savaşı dost düşmanın hayal edemeyeceği biçimde zaferle sonuçlanıp ordumuzun hemen arkasından İzmir'e gelişinde, İstanbul'dan koşup gelen gazetecilere:

-İşimiz daha bitmedi, hatta işe yeni başlıyoruz, demiştir. Bu sözleriyle Atatürk tâ gençliğinde ve uzun askerlik yaşamında düşünüp kafasında biçimlendirdiği ve yapmak istediği devrimleri kastediyordu. Nitekim en büyük eseri olan Cumhuriyeti kurduktan sonra hemen arkasından düşündüğü devrimleri birbiri arkasından gerçekleştirmeye başlamıştır. Bildiğimiz bu devrimleri de 1923 ile 1928 yılları arasında, yani topu topu 5 yıl içinde gerçekleştirmiş oldu.

Bütün bu devrimlerin amacı, Türk toplumunu uygar batı toplumu düzeyine getirecek ortamı hazırlamak ve sağlamaktır. Atatürk'e göre Türk toplumu kadercilikten ve "Bir lokma ekmek, bir kısım halk arasında yaygın olan:

Bu dünya kâfire cennet,
Oluptur mümine zindan.

yanlış yaşam felsefesine ve düşüncesine son verilmeli idi. Bu tekerlemenin anlamı şudur: Kâfirler dünyada cennette yaşar gibi yaşayacaklar, ama sonunda cehennemde yanacaklardır. Müslümanlarsa dünyada zindan yaşamı yaşayacaklar, ama zararı yok, sonunda cennet onlar içindir.

İşte Atatürk bu mistik ve yanlış inancı kırmak istemiştir. Atatürk'e göre Türk milleti ve Türk köylüsü de Tanrı'nın verdiği nimetlerden yararlanıp insan onuruna yaraşır bir yaşam yaşayacaktır. Çalışacak, iyi kazanacak ve bu sayede iyi yiyecek, iyi giyinecek, rahat yaşayacak ve eğlenecektir. İşte Atatürk her zaman Türk toplumunda bunları görmek özlemi içinde olmuştur, nur içinde yatсын!

Bu arada yeni Türk harflerinin kabulüne ayrı bir yer vermek gerekir. Zira Türk eğitim yaşamında latin harflerinin kabulü, özel bir önem taşır. Okuma ve yazmayı Arap harflerinden çok daha kolay sağlayan yeni harfleri kabul ettirip böylece belki 12 yüzyıldan beri Türk toplumunun

kullanıp alıştığı eski harflerden halkımızı koparıp kurtarmak, ancak Atatürk'ün başarabileceği bir işti, bir devrimdi. Düşünelim ki, matbaanın Gutenberg tarafından icadından ancak 300 yıl sonra bizde kurulmasına izin verilmiştir. Hatta bu izni veren fetvada, Kur'an-ı Kerim'in bu matbaada basılması koşulu bulunmakta idi. Zira matbaa bir "Gavur icadı" idi. Kur'an burada basılmazdı.

Atatürk devrimleri yaparken yanında bir avuç aydının dahi hayal edemeyeceği kadar ileri bir görüş ve cesaretle bu devrimleri yapıyordu. Hatta denebilir ki, Atatürk devrimleri yaparken "Tek Adam" değil, "Yalnız Adam" dı. Bütün girişimlerinde çok kez böyle olmuştur. Zira Büyük Millet Meclisleri millî mücadele ruhu ile şahlanmış, kahraman ve yurtsever meclisler olmakla birlikte çok tutucu öğelerden oluşmuşlardı. Özellikle Birinci Büyük Meclisi bu tutumda idi. Örneğin bir meclis üyesi: "Efendim Kur'an-ı Kerim varken kanun yapmaya ne gerek var, ben böyle bir mecliste kalamam" diye meclisi terkedip memleketine dönmüştü. Hatta okullardaki "Resim dersi"nin adı "Çizgi dersi" olarak değiştirilmek zorunda kalmıştı. Zira resim yapmak günahtı!

Fakat Atatürk çevresinde yarattığı, sıcak, samimi, büyük sevgi ve saygı ve bazen de otoriter tutumu sayesinde her istediğini meclislerden çıkartmıştır. Yüzyıllar boyunca sürüp gelen ve kökleşmiş bulunan geleneklere, inanışlara ve düşün-

celere karşı, devrimleri halk arasında, çok küçük istisnalarla, coşkunlukla karşılanmıştır. Zira halkın gözünde Atatürk'ün yaptığı her işin millet yararına olduğu düşüncesi egemen olmuştur. Bu itibarla devrimleri Atatürk emirle, zorla değil, inandırarak, bazen yorucu, bazen de pek zeki olmayanları şaşırtıcı ve dolambaçlı yollarla giderek yapmıştır.

Bazı çevrelerce Atatürk'ün diktatör olduğu söylenmiştir. Görünüş belki öyledir, ama aslında Atatürk hatta diktatörlerden nefret etmiştir. Bütün yaşamı boyunca örneğin Hitler'den Mussolini'den, Stalin'den övgü ile söz ettiği olmamıştır, hatta tersi olmuştur. Ancak Atatürk kurtuluş savaşı döneminde ve bazı devrimlerde dikte ettirmek zorunda kalmıştır.

Birinci ve ikinci Büyük Millet Meclisleri partilerden oluşmamakla birlikte bu meclislerde çok değişik düşüncelerde çeşitli gruplar vardı. Hatta ikinci Büyük Millet Meclisinde Atatürk'e şiddetle karşı koyan ve bu grupta adeta Atatürk'e düşman olan kimseler vardı. Şöyle ki, bir millet vekili seçim kanununa Atatürk'ün meclise tekrar seçilmesini hedef alan bir madde eklenmesi önerisini meclise getirmiştir. Bu madde şöyle idi: Büyük Millet Meclisine üye seçilmek için Türkiye'nin bugünkü sınırları içindeki yerler halkından olmak veya seçim çevresi içinde oturmuş olmak şarttır. Göç ile gelenlerden Türkler ve Kürtler yerleşme tarihinden 5 yıl geçmişi ise seçilebilirler". Bu öneri doğrudan doğruya Atatürk'ü hedef alıyordu. Fakat öneri mecliste ve memlekette büyük fırtına koparmış ve geri çevrilmiştir.

Atatürk'ün akşam sofralarını bir "İçki sofrası" sayanlar olmuştur. Oysa bu akşam sofraları memleket sorunlarının ortaya konup görüşülüp tartışıldığı bir toplantı, bir "Akademi" bir "Ecol" idi. Atatürk bir memleket sorununu ortaya atar ve herkesi, hatta değersiz konuşmaları da sabırla dinlerdi. Bu akşam sofraları, katılanlar için aynı zamanda bir sınav oluyordu.

Öte yandan Atatürk milliyetçiliği son derece uygar bir milliyetçiliktir. Türkiye sınırları içinde herkes, hangi din ve mezhepten olursa olsun, Türktür. Şu halde Atatürk milliyetçiliği, ırkçılığı, kafa taşı, bölücü ve ayrımcı değil, tersine birleştirici ve topalayıcıdır. İnönü de şöyle demiştir: Türk olmak için Türk olmayı istemek ve Türk olmayı sevmek yeterlidir.

Atatürk'ün seziş kuvveti de şaşılacak kadar kâhinedir! İleriye görüşü hiç mi hiç şaşmamıştır. II. Dünya Savaşından 4 yıl önce anlaşmazlıklar hakkında yaptığı uyarılar, buna açık bir delildir. Ayrıca 1932'de kendisini ziyarete gelen büyük Amerikan askeri Mc Arthur'a özete şöyle demiştir. Avrupa'nın mükedderatı Almanya'ya bağlıdır. 70 milyonluk çalışkan ve son derece dinamik olan bu millet, Versailles anlaşmasını bozacaktır. Çıkacak bir savaşa Amerika da katılmak zorunda kalacaktır. Bu savaş da 1940 larda [1 yıl

farkla) çıkacaktır. Bu savaşta ise ne Fransa, ne İngiltere, ne Almanya ve ne de Amerika kazanacaktır. Bu savaşı kazanacak olan bolşeviklerdir!

Atatürk'ün sezişindeki şaşmazlığa başka bir örnek de II. Dünya Savaşı başlarken Fransız ordularının başındaki Gamlin hakkındadır. Atatürk çok öncelerden bir vesile ile bu general hakkında şöyle demiştir: Dikkat ediniz, bu adam Fransa'nın başına bir felaket getirecektir. Nitekim öyle olmuştur!

Atatürk'ün dünya görüşü ve insanlık ülküsü ise son derece uygar ve insancıdır. O büyük insan daha Birleşmiş Milletler yasasından, Evrensel İnsan Hakları Bildirisinden, Avrupa Birliği düşüncesinden yıllarca önce "Dünya vatandaşlığı"ndan, insanların gerçek mutluluğunu sağlayacak "Yüksek ideal yolcuları"ndan söz etmiştir. İkinci Dünya Savaşından önce kendisi gibi bir kaç "Yüksek ideal yolcuları" bulunsa idi, her halde o korkunç savaş olmayacaktı.

Atatürk Roosvelt, Churchill ve Trumann'dan çok önce Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları ve Dünya Vatandaşlığı ideal ve ülküsünü yaymak istemiş ve Avrupa Birliği düşüncesinin babaları sayılan Churchill, Adenauer ve Schumann'lardan çok önce bütün bu insanlık ülküsünü dile getirmiştir. O halde Atatürk'ü bu çağın insanlık ülküsü akımının babası saymak gerekir.

Atatürk şöyle diyor: Bütün dünya ulusları aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu itibarla insan bağlı olduğu ulusun varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar, bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını da düşünmeli ve kendi ulusunun saadetine ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine de yararlı olmağa elinden geldiği kadar ça-

alışmalıdır. İnsanlığın hepsini bir vücut ve bir ulusun organı saymak gerekir. Bir vücudun parmağının ucundaki bir acıdan, diğer bütün organlar müteessir olur. Dünyanın falan yerinde bir rahatsızlık varsa, bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne kadar uzak olursa olsun, bu esastan şaşmamak gerekir. İşte bu düşünüş insanları, ulusları ve hükümetleri bencilikten kurtarır. Bencilik kişisel olsun, ulusal olsun, daima fena sayılmalıdır. İşte Atatürk'ün insanlık ülküsü ve idealleri!

Özet olarak denebilir ki, bir çok milletlerde de büyük adamlar yetişmiştir. Bunlardan bazıları büyük asker, bazıları büyük devlet adamı, reformcu, devrimci ve politikacıdır.

Ama hiç birisi Atatürk kadar bir çok özellikleri kendilerinde toplayamamıştır. Atatürk bir vatan ve millet kurtaran bir kahraman ve eşsiz bir asker; en ileri devrimcilerden dahi ileri bir devrimci, en yetenekli politikacılara parmak ısırtacak kadar büyük bir politikacı; en ileri bir halkçı, sömürülen tutsak milletlere örnek olan bir özgürlük bayrağı, aynı zamanda bütün insanlığın refahının özlemine çeken büyük bir hümanist olarak Atatürk, bu sayılanları ve daha birçok özellikleri kendinde toplamış eşsiz bir dahidir.

Atatürk güzel sanatlara ve klasik batı müziğine de çok önem vermiştir. Kendisi alaturka müzikten hoşlandığı ve makamları ayırt edecek kadar Türk müziginden anladığı haldе, milletinin klasik batı müziğine yönelmesini istemiştir. Bu amaçla da güzel sanatları memlekette geliştirmek için konservatuvanı, operayı ve baleyi kurdurmuş, bu alanda Ebert, Hindemith, Zuckmeier, Prsatorius, Holzmeister, Bonatz vb. dünyaca tanınmış sanat adamlarını getirterek bunlardan yararlanılmasını sağlamış ve yaşamın yaşamağa değer olduğunu sağlayan güzel sanatları teşvik etmiştir.

KAYNAKLAR

Büyük Nutuk 1927. Eski harflerle. Ahmet İhsan matbaası.

Atay, Falih Rifki, 1968. Çankaya, ikinci baskı. Doğan Kardeşler Basımevi.

İrmak, Sadi. Milliyet Gazetesi 29.10.1978
Özdenoğlu, Şinasi. Ankara Bayram Gazetesi 21.10.1980

Üstün, Faik Emin 1962. Atatürk (Kişiliği, Ülkücülüğü, Gençliğe Güveni) İzmir Ege Üniversitesi Matbaası.

Atatürk ve Vecizeleri 1961. Hava kuvvetleri Basımevi Eskişehir.

Akman, Arif 1978. Atatürk'ü Anarken. Bilim ve Teknik, Sayı 132.